

VIII.

EXEMPLA
POTENTIAE MARTYRUM

(S. Augustin. de Civitate Dei XXII, vol.
VII, p. 667 seqq.)

Fiducia, qua quidam pauper homo ad martyres viginti confugitur; Justificatus et compensatus est.

1. Erat quidam senex Florentius Hipponensis (1) noster, homo religiosus et pauper; sartoris se arte pascebat, casulam [2]

[1] Hippo. hodie S. Augustini civitas.

[2] Sasserdotale vestimentum.

perdiderat, et unde sibi emeret, non habebat: ad Viginti Martyres, quorum memoria [3] apud nos est celeberrima, clara voce, ut vestiretur, oravit. Audierunt eum adolescentes, qui forte aderant, irrisores; eumque discendentem exagitantem prosequerentur; quasi a Martyribus quinquagenos folles (4), unde vestimentum emeret, petivisset. At ille tacitus ambulans, ejectum grandem piscem palpitantem vidit in littore, eumque, illis faventibus atque adjuvantibus, apprehendit, et cuidam coquo Catoso nomine, bene christiano, ad coquinam conditariam (5)

[3] Memoria, seu monumentum, vel Capela ubi sanctorum reliquiae depositantur.

[4] Folles, nomen cujusdam montis parvuli.

[5] S. Augustinus Forcellini explicationem sequens dixit: Tabernam ubi cocti et conditi cibi prostabant.

indicans quid gestum sit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare inde disponens, ut uxor ejus, quomodo posset, ei quo indueretur efficeret. Sed coquus concidens piscem, anulum aureum in ventriculo ejus invenit, moxque miserationem flexus, et religione perterritus, homini eum reddidit, dicens, «Ecce quomodo Viginti Martyres te vestierunt.»

Curationes, Per reliquias S. Stéphani operatae.

2. Ad Aquas Tibilitanas (6) episcopo afferente Praejecto reliquias martyris glo-

[6] *Tibilis, est quaedam villa inter Constantiam et Bonam possita; hodie Hamisa vocatur; ad sud-est hujus villae, aquae thermales inveniuntur, et ideo Aquae Tibilitanae appellantur.*

riosissimi Stephani, ad ejus memoriam veniebat magnae multitudinis concursus et occursum. Ibi caeca mulier, ut ad episcopum portantem (7) duceretur, aravit: flores quos ferebat dedit; recepit, oculis admovit, protinus vidit. Stupentibus qui aderant, praeibat exsultans, viam carpens, et viae ducem alterius non requirens.

3. Eucharius est presbyter ex Hispania; Calamae habitat; veteri morbo calculi laborabat; per memoriam supradicti martyris, quam possidius illo advexit episcopus, salvus factus est. Idem ipse postea, morbo alio praevalente, mortuus sic jacebat, ut ei jam pollices ligarentur: opitulatione memorati martyris, cum de memoria ejus reportata fuisset et super jacentis corpus missa ipsius presbyteri tunica suscitatus est.

[7] *Portantem [illas reliquias.]*

Martialis, nimis obstinatus, ad christianismum, propter S. Stephani intercessionem, miraculoce convertitur.

4. Fuit ibi vir in ordine suo primarius nomine Martialis, aevo jam gravis, et multum a religione abhorrens christiana. Habebat sane fidelem filiam, et generum eodem anno baptizatum. Qui cum eum aegrotantem multis et magnis lacrimis rogarent, ut christianus fieret, prorsus abnuvit, eosque atse turbida indignatione submovit. Visum est genero ejus, ut iret ad memoriam sancti Stephani, et illic pro eo quantum posset oraret, ut Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu et fletu, et since-

riter ardente pietatis affectu: deinde abscedens, aliquid de altari florum, quod occurrit, tulit; eique, cum jam nox esset, ad caput posuit: tum dormitum est. Et ecce ante diluculum clamat, ut ad episcopum curreretur, qui mecum forte tunc erat apud Hipponem. Cum ergo audisset eum absentem, venire presbyteros postulavit. Venerunt, credere se dixit, admirantibus atque gaudentibus omnibus, baptizatus est. Hoc, quamdiu vixit, in ore habebat: "*Christe, accipe spiritum meum;*" cum haec verba beatissimi Stephani, quando lapidatus est a Judaeis, ultima fuisse nesciret; quae huic quoque ultima fuerunt: nam non multo post, etiam ipse defunctus est.

Alliae curationes, per martyrii ipsius intersecionem.

5. Audurus nomen est fundi, ubi ecclesia est, et in ea memoria Stephani martyris. Puerum quemdam parvulum, cum in area luderet, exorbitantes boves, qui vehiculum trahebant, rota obtriverunt, et confestim palpitavit exspirans. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam posuit; et non solum revixit, verum etiam illaesus apparuit.

6 Sanctimonialis quaedam in vicina possessione, quae Caspaliana dicitur, cum aegritudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica ejus allata est: quae antequam revocaretur, illa defucta est. Hac tamen tunica operuerunt cadaver ejus parentes, et recepto spiritu salva facta est.

7. Apud Hipponem Bassus quidam Sy-

rus ad memoriam ejusdem martyris orabat pro aegrotante et periclitante filia, eoque secum vestem ejus attulerat: cum ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuam nuntiarent. Sed cum, orante illo, ab amicis ejus exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum redisset jam suorum ejulatus personantem, et vestem filiae quam ferebat, super eam projecisset, reddita est vitae.

Duae alliae curationes per martyrem ipsum operatae, adstantibus S. Agustino et illo fidelium caetu.

8. Unum est apud nos factum, non majus quam illa quae dixi, sed tam clarum atque illustre miraculum, ut nullum arbi-

trer esse Hipponensium, qui hoc non viderit, vel didicerit, nullum qui oblivisci ulla ratione potuerit. Decem quidam fratres (quorum septem sunt mares, tres feminae) de Caesarea (8) Cappadociae, suorum civium non ignobiles, maledicto matris recenti, patris eorum obitu destitutae, quae onjuriam sibi ab eis factam acerbissime tulit, tali poena sunt divinitus coerciti, ut horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum: in qua foedissima specie oculos, suorum civium non ferentes, quaquaversum cuique ire visum est, toto paene lvagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater et soror, Paulus

[8] Casarea, antiqua regum cappadociae residentia, usque nunc vocatur etiam Kaisarich nomen ejus primum Maracae erat et postea in Caesari Ag ulti honorem Caesarea dicta fuit.

et Palladia, multis aliis locis miserie diffamante jam cogniti. Venerunt autem ante Pascha ferme dies quindecim, ecclesiam quotidie, et in ea memoriam gloriosissimi Stephani frequentabant, orantes ut jam sibi placaretur Deus, et salutem pristinam redderet. Et illic, et quacumque ibant, convertebant in se civitatis adspectum. Nonnulli qui eos alibi viderant, causamque tremoris eorum noverant, aliis, ut cuique poterant, indicabant. Venit et Pascha, atque ipso die dominico mane, cum jam frequens populus praesens esset, et loci sancti cancellos, ubi martyrium erat, idem juvenis orans teneret, repente postratus est, et dormienti simillimus jacuit: non tamen tremens, sicut etiam per somnum solebat. Stupentibus qui aderant, atque aliis paventibus, aliis dolentibus, cum eum quidam vellet erigere, nonnulli prohibuerunt, et potius exitum expectandum esse dixerunt.

Et ecce surrexit et non tremebat, quoniam tanatus erat, et stabat incolumis, intuens intuentes. Quis ergo se tenuit (9) a laudibus Dei? Clamantum gratulantiumque vocibus ecclesia usquequaque completa est. Inde ad me curritur, ubi sedebam jam processurus: irruit alter quisque post alterum omnis posterior quasi novum, quod alius prior dixerat, nuntiantes (10): meque gaudente et apud me (11) gratias Deo agente, ingreditur etiam ipse cum pluribus, inclinatur ad genua mea, erigitur ad osculum meum. Procedimus ad populum; plena erat ecclesia, personabat vocibus gaudiorum,

[9] Tenuit, *pro continuit, seu abstinuit.*

[10] Nuntiantes, *quia verba omnis posterior, ad pluralitatem ducunt.*

[11] Apud me, *id est, in animo meo, in me.*

Deo gratias! Deo laudes! nemine tacente, hinc atque inde clamantium. Salutavi populum, et rursus eadem ferventiore voce clamabant. Facto tandem silentio, Scripturarum divinarum sunt lecta solemnia. Ubi autem ventum est ad mei sermonis locum, dixi pauca pro tempore et pro illius jucunditate laetitiae. Magis enim eos in opere divino quandam Dei eloquentiam, non audire, sed considerare permisi. Nobiscum homo prandit, et diligenter nobis omnem suae ac maternae fraternaeque calamitatis indicavit historiam. Sequenti itaque die, post sermone reddito, (12) narrationis ejus libellum in crastinum populo recitandum promisi. Quod cum ex dominico Paschae die tertio fieret in gradibus exedrae, in qua de superiore loquebar loco,

[12] Redere pro praebere dicitur cum res est ex officio, seu aliquo modo debetur.

feci stare ambos fratres, cùm eorum legeretur libellus. Intuebatur populus universus sexûs utriusque, unum stantem sine deformi motu, alteram membris omnibus contremementem. Et qui ipsum non viderant, quid in eo divinae misericordiae factum esset, in ejus sorore cernebant. Videbant enim quid in eo gratulandum, quid pro illa esset orandum. Inter haec recitato eorum libello. de conspectu populi abire eos praecepi; et de tota ipsa causa aliquanto diligentius caeperam disputare, cùm ecce, me disputante, voces aliae de memoria Martyris novae gratulationis audiuntur. Conversi sunt eo qui me audiebant, coeperuntque concurrere. Illa enim, ubi de gradibus descendit, in quibus steterat, ad sanctum Martyrem orare perrexerat. Quae mox ut cancellos attigit, collapsa similiter velut in sòmnum, sana surrexit. Dum ergo requireremus quid factum fuerit, unde iste strepitu: laetus exstiterit, ingressi sunt cum

illa in basilicam, ubi eramus, adducentes eam sanam de Martyris loco. Tum vero tantus ab utroque sexu admirationis clamor exortus est, ut vox continuata cum lacrimis non videretur posse finire. Perducta est ad eum locum, ubi paulo ante steterat tremens. Exsultabant eam similem fratri, cui doluerat remansisse dissimilem: et nondum fusas preces suas pro illa, jam tamen praeviam voluntatem tam cito exauditam esse cernebant. Exsultabant in Dei laudem voce sine verbis, tanto sonitu, quantum aures nostrae ferre vix possent. Qui erat in cordibus exsultantium, nisi fides Christi, pro quo Stephani sanguis effusus est?

IX.

RELATIO PAULI DE SUA EGRITUDE,
NECNON DE SUA CURA-
TIONE.

(*S. Agustin. Serm. CCCXXII, vol. V,
p. 1276.*)

Exemplar libelli a Paulo dati Au-
gustino episcopo.

Rogo, domine beatiissime papa Augustine, ut hunc libellum meum, quem ex praecepto tuo obtuli, sanctae plebi jubeas recitari.

Cum adhuc in patria nostra Caesarea Cappadociae moraremur, frater nostre natu major gravibus atque intolerandis com-

munem matrem affecit injuriis, in tantum ut ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filii pariter congregati patienter tulimus, ut ne verbum quidem fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret, dixerimus. Illa autem feminei doloris stimulis incitata, injuriosum filium maledicendo punire constituit. Cumque ad sacri Baptismatis fontem post gallorum cantus memorato filio suo iram Dei imprecatura properaret, tunc ei nescio quis in patris nostri similitudine (ut intelligitur) daemon occurrit, et ab ea prior quo pergeret requisivit. Cui illa, ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam se ire, respondit. Tunc autem ille inimicus, quoniam in mulieris corde insaniente locum facile invenire potuit, ut omnibus malediceret persuasit. Illa autem, vipereis inflammata consiliis, sacrum fontem provoluta corripuit, et sparsis crinibus nudatisque brachiis hoc

a Deo potissimum postulavit, ut extorres patria et circumcinctas alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur, eundemque continuo fratrem nostrum, ætate culpaque majorem, tremor membrorum tantus invasit, quantum in me usque ante hoc triduum vestra sanctitas vidit. Servato autem ordine, quo nati eramus, intra unum annum eadem nos poena omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciam pervenisse, impietatis suæ conscientiam et opprobrium hominum diutius ferre non potuit: sed laqueo guttur astringens, luctuosam vitam termino funestiore conclusit. Egressi ergo nos omnes, opprobrium nostrum non ferentes, et communem patriam reliquentes, passim sumus per diversa dispersi. Ex nobis autem omnibus decem fratribus, qui nascendi quoque ordine primum sequitur,

ad gloriosi martyris Laurentii memoriam, quæ apud Ravennam nuper collocata est, sicut audivimus, meruit sanitatem. Ego autem, qui nascendi ordine sum sextus illorum, cum hac sorore mea, quæ me ætate subsequitur, ubicumque gentium, ubicumque terrarum loca esse sacra, in quibus operaretur Deus miracula, comperissem, magno desideratæ sanitatis amore carpebam iter. Sed ut de ceteris celeberrimis sanctorum locis taceam, etiam ad Anconam, Italiæ civitatem, ubi per gloriosissimum martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione perveni. Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco divina prædestinatione servabar. Nec Uzalim civitatem Africæ prætermisi, ubi beatus martyr Stephanus magna prædicatur frequenter operari. Verumtamen ante hos tres menses, id est, calendarum januariorum die, tam ego quam soror mea, quæ

hincum est, eadem adhuc passione detenta, evidenti sumus visione comoniti. Ait enim mihi quidam aspectu clarus, et candido crine venerabilis, quod intra tertium mensem desiderata esset mihi sanitas adfutura. Sorori autem meæ in visione sanctitas tua in ea effigie, in qua te præsentem videmus, apparuit: per quod nobis significatum est, ad istum locum nos venire debuisse. Nam et ego beatitudinem tuam sæpius postea videbam per alias civitates in itinere, quo veniebamus, talem prorsus, qualem modo conspicio. Admoniti ergo evidenti auctoritate divina, ad hanc venimus civitatem ante dies ferme quindecim. Passionis meæ vel oculi vestri testes sunt, vel miserabilis soror mea quæ ad eruditionem omnium, communis mali præbet exemplum: ut qui in illa qualis ego fuerim vident, in me quantum per Spiritum sanctum suum Dominus sit operatus, agnoscant. Ora-

bam ego quotidie cum magnis lacrimis in loco ubi est memoria gloriosissimi martyris Stephani. Die autem dominico Paschæ, sicut alii qui præsentem erant, viderunt, dum orans cum magno fletu cancellos tenens, subito cecidi. Alienatus autem a sensu, ubi fuerim nescio. Post paululum assurrexi, et illum tremorem in corpore meo non inveni. Huic itaque tanto Dei beneficio non ingratus, hunc libellum obtuli; in quo etiam quæ de nostris calamitatibus ignorabatis, et quod de mea incolumitate et salute cognovistis, exhibui ut et pro mea sorore orare dignemini, et pro me agere Deo gratias.

X.

VULPES:

Malorum christianorum hereticorumque emblema.

Vulpes foveas habent et volucres coeli nidus, et Filius hominis non habet ubi caput reclinet (1). Videte cui rei subtiliter comparetur scriba. Est enim hoc genus animalis fallax, et rapinis semper intentum, rapinam fraude exercens, quod nihil tutum, nihil otiosum, nihil patiatur esse securum, quod inter ipsa quoque hominum domicilia praedam requirat. Quam comparisonem

[1] *Mat. VIII, 20. D. N. Jesuchristi respontio quae dedit ei qui dixit: Magister sequar te quocumque ieris.*

non solum propter illum scriptam puto, sed propter plerosque etiam christianos, qui ore quidem Dominum confitentur, moribus autem vulpium fallacia diversantur. Omnis enim christianus, qui vult sua peccata celare, hic spiritualiter vulpis est. Sicut enim vulpis propter fraudes suas latibulis demonstratur; ita et peccator tacens propter conscientiam suorum peccatorum foveis delitescit. Et sicut illa non audet inter medias hominum turbas morum suorum ostentare fallaciam; ita et hic erubescit in media ecclesia conversationis suae nequitiam confiteri. Vulpem plane dixerim omnem christianum qui suo insidiatur vicino, qui quotidie nititur fines alienos arrodere, fructus invadere, animalia devorare, et quod est familiare huic tempori, non tam vulpium more pullos (2), sed luporum more rapere

[2] *Pulus, in significatione pulluculi,*

porcos: qui, dum suo labore possit vivere, ferarum rabie praedam captat alienam. Haereticos etiam omnes arbitror vulpibus comparandos, qui cum in domo Domini habitare non possint, conventicula sibi quaedam velut foveas praeparant tenebrosas, in quibus pertinaciter latentes insidiantur Ecclesiae, ut si qua innocens anima forte processerit, velut pullum galinae matris absorbeant. Insidiantur, inquam, vulpes Ecclesie, hoc est, evangelicae illi gallinae, de qua ait Dominus (3): *Quoties volui congregare filios tuos sicut gallina colligit pullos suos sub alas suas!*

Vitemus ergo, fratres, vitemus pestiferos vulpium insidiantium dolos, vitemus morti-

S. Ambrosius fert sic. In translatione quadam antiqua etiam dicitur; Tertio Pullo ter me negabis, in substitutione: tertio galli cantu

[3] *Matt. 4. XXIII. 37.*

feras nequissimorum animantium captiones, ne sicut vulpes quondam, quas Sanson ille fortissimus in agro Philistinorum armatas facibus immisit (4), quae omnia combussere flammis, quae contigere vestigiis; ita fructus nostrarum segetum perversorum dogmatum vulpes aut insidiarum deceptione capiant, aut flammarum adustione consumant. Simus ergo, ut legimus, et simplices ut columbae, et astuti ut serpentes (5), ut simplicitatem scilicet columbarum serpentium tueatur astucia, et ita malum facere nesciamus, ut tamen vitare possimus.

[4] *Judic. XV.*

[5] *Matth. X, 16.*